Volume II (2016)

J. D. KIMBALL, *Savaşçı Kadınlar Amazonlar*. İstanbul 2013.
İleri Yayınları, 336 sayfa. Çev. M. Çağdaş. ISBN: 9786055452452

Merve ALTAY

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz 'açık erişimli' bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımı, eleştiri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımı, eleştiri ve çeviriler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni M. Altay, *Savaşçı Kadınlar Amazonlar*. Yazar: J. D. Kimball, Çeviren: M. Çağdaş. *Libri* II (2016) 549-552. DOI: 10.20480/lbr.2016054

Geliş Tarihi: 05.12.2016 | Kabul Tarihi: 30.12.2016 | Elektronik Yayın Tarihi: 31.12.2016

URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2016054>

Editörya Phaselis Project
www.phaselis.org

J. D. KIMBALL, *Savaşçı Kadınlar Amazonlar*. İstanbul 2013. İleri Yayınları, 336 sayfa. Çev. M. Çağdaş. ISBN: 9786055452452

Merve ALTAY*

İlk baskısı 2003 yılında Warner Books tarafından yapılan ve orijinal adı *Warrior Women: An Archaeologist's Search for History's Hidden Heroines* olan bu kitabın Türkçe'ye kazandırılması Mert Çağdaş tarafından gerçekleştirilmiştir. Kitap, Amerikalı bir arkeolog olan Jeannine Davis Kimball'ın bugünkü Kazakistan sınırları içinde ve savaşçı kadınlara ait olduğu düşünülen kurganlarda yaptığı incelemeyi DNA analizleri ile destekleyerek Amazonları efsane olmanın ötesine taşıyıp bilimsel yönünü ele aldığı bir eserdir. Eser genel olarak, *Herodotos'un tarihinden yola çıkılarak bir bilinmezlik kisvesine büründürülüp üzerine çokça tartışma yürütülen bu kadınlar, gerçekten de tek göğsünden vazgeçerek aile kurmayı reddedip erkeklere karşı amansızca savaşan barbar kadın toplulukları mıydı?* sorusu üzerine odaklanmaktadır. Kitap, *Sunuş* (9-10), *Teşekkür* (11-12), *Türkçe Baskıya Önsöz* (13-20), *Önsöz* (21-28), *Sözlük* (293-300), *Kaynakça* (301-306), *Ek: DNA Raporu* (307-324) ve *Dizin* (325-335) olmak üzere sekiz kısım ve on üç bölümden oluşmaktadır.

Kitabın ilk bölümü *Pokrovka Yolu* (29-42) olarak isimlendirilmektedir. Yazar, araştırmalarına ilk başladığı yıllardaki mevcut Sovyet Yönetimi ile karşılaştığı siyasi zorluklardan bahsederek bölgenin sosyokültürel yapısı hakkında bilgiler vermektedir. Yer yer konargöçer olarak adlandırılan Avrasya-Orta Asya Bozkır Kültürü'ne mahsus olan yaşam tarzını tarif etmekte ve onlarla birlikte yaşadığı deneyimlerinden söz etmektedir. Ayrıca erken dönem konargöçerlerin kalıntılarına duyulan ilginin XVII. yüzyılda Sibiry Bölgesi'ne doğru yayılan Çarlık Rusya'sı ile başlayıp sonrasında Sovyet Rejimi, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndaki duraksamalar da dâhil olmak üzere günümüze kadar gelen süreçte yapılan kazı ve araştırma çalışmaları hakkında kısa bilgiler vermiştir.

Kazı Sahasında Bir Arkeolog (43-60) ismini taşıyan ikinci bölümde yazar, Moskova'dan Pokrovka'ya gidiş sürecinden ve kazı alanındaki ilk gözlemlerinden bahsetmiştir. İlerleyen süreçte Kurganların tespit aşaması ve buluntuların değerlendirilmesini de ele almıştır. Buna mukabil Pokrovka kurganları hakkında hem teknik bilgiler verilmekte hem de İskit ve Sarmatların gelenekleri hakkında yorumlar yapılarak elde edilen bulguların Herodotos anlatılarıyla örtüşüp örtüşmediği tartışılmaktadır. Kurganların ve içeriğinin bulundukları iklim ve toprak yapısı ile ilintili olarak nasıl günümüze kadar ulaşabildiğini çeşitli bilimsel veriler ile örneklendirerek açıklamaktadır.

Yazar, *Ocağın Kudreti* (61-82) olarak isimlendirdiği üçüncü bölümde Kazak ve Moğol boylarıyla yaşadığı deneyimlerden bahsederek etnografik bilgiler sunmakta ayrıca geçmiş yüzyıllar öncesine dayanan- bunlar Grek vakanüvislerinden örneklerle desteklenir- ve günümüze kadar süregelen dini ritüellerden söz etmektedir. Burada günümüz Kazak kadınları ile geçmiş İskit, Saka

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. mrvaltay@msn.com

ve Sarmat kadınları arasındaki sosyokültürel benzerlik ve farklılıklara da atıfta bulunmaktadır. MÖ V. yüzyıl dolaylarında Sarmat ya da kadim yazarlarca Simatyalılar/Sarmatyalılar olarak adlandırılan kavmin kökenleri hakkında net bilgiler bulunmamasına rağmen onların beyaz ırka mensup, Hint-Avrupa dillerini konuşan bir topluluk olduğunu fakat mezarlardan elde edilen iskeletlerin kimilerinin Vikinglerle benzerlik gösterdiğini kimilerininse daha kısa ve ince yapılı kemikler oldukları için başka etnik unsurlarla karıştığı kuramını geliştirmektedir. Bununla birlikte Roma lejyonierleri için bir tehdit unsuru olarak algılanmalarından ötürü onların Romalılar tarafından ordularında kullanılarak batıda Pictlere ve Keltlere karşı savaştırıldığından söz etmektedir.

Dördüncü bölüm *Kılıcın Kudreti* (83-100) olarak isimlendirilmektedir. Yazar, yine Herodotos'un *tarihinden* örnekler vermiş, ancak 1950 yılından bu yana Rus ve Alman arkeologlarca yapılan kurgan kazılarında elde edilen buluntularla Herodotos'u karşılaştırmış ve Herodotos'un anlatılarında bahsi geçen Amazonlarla ilgili bölümlerin abartıdan öteye gidemeyeceğinden söz etmiştir. Yine de Savaşçı Kadınların varlığını reddetmemekle beraber kazdıkları bir kurganda savaşçı bir kadın olduğu düşünülen, ayrıca beraberinde gömülen eşya ve muskalarla onun bir rahibe de olabileceğini varsayan bir takım görüşler belirtmişlerdir. Ayrıca Sarmatların MS V. yüzyılda batıya doğru göç etmeye başladıklarından ve artık tarihi kaynaklarda adlarının "Alanlar" olarak geçtiğinden söz etmektedir. Aynı soydan gelmelerine rağmen Avrupa Hunları ile karşı karşıya gelen Alanların Avrupa Hunlarınca bozguna uğratılmasından da bahseden yazar, MS 12. yüzyılda Cengiz Han'ın istilalarının ve XIV. yüzyılda tüm dünyayı kasıp kavuran veba salgınının bu topluluğun büyük ölçüde yok olmasına neden olduğunu anlatmıştır. Yazar son olarak barutun icadının ok ve yay kullanımına darbe vurduğunu; XVII. yüzyıla ise Çarlık Rusyası'nın genişleme hırslarının ve akabinde yaşanan Bolşevik İhtilali'nin bu topluluğa da ne derece zarar verdiğinden söz etmektedir.

Ruhun Kudreti (101-132) olarak isimlendirilen beşinci bölümde ilkel insanlardan Sarmat, Saka ve İskitlere kadarki inanç sistemlerini konu edinmiş, tüm bunları gerek Pokrovka gerek Pazırık gerekse de Ukok Bölgelerindeki kazılardan elde edilen buluntularla desteklemiştir. Kurganlarda bulunan mumya ve iskeletlerin defin şekillerinden, kıyafetlerinden ve gömü eşyalarının üzerindeki betimlemelerden yola çıkılarak dini ritüeller anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca İskit, Saka ve Sarmat tanrılarının birbirine olan benzerliğinden söz edilmiş, Herodotos'un bu tanrıları Antik Yunan tanrıları ile özdeşleştirmesinden de örnekler verilmiştir.

Kitabın altıncı bölümü *Destansı Öyküler: Altın Adam, Griffin ve Diğerleri* (133-152) olarak adlandırılmaktadır. Yazar bu bölümde Issık Bölgesi'ndeki kurgan kazılarına, bu kurganlardaki buluntuların önemine dikkat çekmektedir. Bunlardan en ünlüsü hiç şüphesiz ki *Altın Elbiseli Adam*'dir. *Altın Elbiseli Adam*'ın bulunuş öyküsünü aktaran yazar, kurgandaki diğer eşyalar ve dini olduğunu düşündüğü tasvirlerden yola çıkarak onun bir kadın olabileceğini de öne sürmüş ve bizzat kendisi 1997 yılında bu şüphelerini kaleme aldığı bir makale yayınlamıştır. Mezarlardaki süslemeler, kıyafetler ve eşyalardaki tasvirlerden yola çıkarak *Griffin* betimlemesinin bilim adamlarınca adına *Protoceraptor* denilen bir dinazor türüne ait olduğunun ve özellikle altın madenlerinin bulunduğu bu bölgelerde, bu türe ait çokça fosil ve kemiklere rastlanılmasından dolayı kadim halklarca kutsal ve koruyucu olarak kabul edildiğinden söz etmektedir.

Amazonların Tarih Sahnesine Çıkışı (153-176) ismini taşıyan yedinci bölümde yazar, Herodotos, Homeros, Lysias ve Aristophanes gibi Antik Yunan yazarlarının anlatılarıyla, arkeolojik eserlerin üzerindeki tasvirlerden yola çıkılarak Amazonların tarih sahnesine çıkışından bahsetmektedir.

Ayrıca Antik Yunan kültüründeki pasifize edilmiş kadın rolü ile Amazonların savaşçı ve baskın kültürünü karşılaştırarak bu kültürün Antik Yunanlılara yansımalarından söz eder.

Kitabın sekizinci bölümü *Çin'in Esrarengiz Mumyaları* (177-198) olarak isimlendirilmektedir. Yazar bu bölümde, tarım havzasındaki Taklamakan Çölü'nde bulunan mumyaların varlığına dikkat çekmektedir. Bu mumyalar Taklamakan Çölü'nün iklim şartlarında gayet iyi muhafaza edilmiş ve tuhaf bir şekilde beyaz ırk ve Avrupa tipi insan özellikleri taşımaktadır. Ancak bu, Çin Hükümeti tarafından sakıncalı görülmüş, bulunan mumyalar ya yok edilmiş ya da çok kötü şartlar altında saklanılarak bilim adamlarının detaylıca incelemesine izin verilmemiştir. Yazar bürokratik mânâda karşılaştığı zorluklardan ve incelemelerin yetersizliğinden söz ederek karşılaşılan engelleri eleştirmiştir.

Kitabın dokuzuncu bölümü *Tanrı Dağlarındaki Kadim Bereket Ayinleri* (199-216) olarak adlandırılmaktadır. Yazar bu bölümde, Kangjashimenzi Duvar Resimlerini incelemiş ve bu konuda fikir beyan etmiştir. Çin'in Sincan Bölgesi'nde bulunan Kangjashimenzi Kaya Resimleri, Bozkır Kültüründe karşılaştığı kaya resimlerinin aksine (hayvan üslubu) insan odaklıdır. Anne ve bebek ölümlerinin çokça yaygın olduğu o devirde, bunların tanrıları memnun ederek ölümleri azaltmak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Yazar diğer arkeologların tespitlerini de örnek göstermiş ve bu resimleri açıklama yoluna gitmiştir. Daha sonra Moldova-Kishinev'e yaptığı bir seyahatte aynı üslupla karşılaşmış arkeolojik verilerdeki simgesel öğeleri bir araya getirerek Tripolye halkının Doğu Avrupa'dan başlayan ve Afganistan vahalarından geçerek Taklamakan Çölü'nde son bulan kıtalar arası yolculuğunu ortaya çıkarmıştır.

Kitabın *Ana Tanrıça ve Enareler* (217-234) olarak isimlendirilen onuncu bölümünde yazar, Anadolu'daki Ana Tanrıça imgesiyle İskit, Sarmat, Saka ve Roma uygarlıkları arasındaki tanrıça imgelerini incelemiş ve bunun üzerinden kadim halklardaki tanrıça kültleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerine yorumlar yapmıştır.

İrlandalı Savaş Kraliçeleri ve Ölüm Bakireleri (235-260) olarak adlandırılan on birinci bölümde yazar, Kelt sanatındaki hayvan figürleri ile Avrasya konargöçerlerinin hayvan biçimli sanat akımı arasındaki benzerliği ele alır. La Tene Kültürü de denilen Geç Demir Çağı Keltleri kıta Avrupa'sından İrlanda'ya geçmiş ve uygarlıklarını burada devam ettirmişlerdir. Tıpkı Orta Asya ve Doğu Çin Bölgesi'nde karşılaştığı kadının kutsanietisi Kelt kültürü içinde de yer bulur. Dolayısıyla Anadolu, Karadeniz çevresi ve Güney Rusya'da yaşamış ve buralardan göç etmiş Keltler civardaki diğer kavimlerle etkileşime girmiş ve kadın figürünün kutsanietisini Britanya'ya taşımışlardır. Kelt efsanelerindeki savaşçı kraliçeler, periler, tanrıçalar ve diğer baskın dışı unsurların her biri buna birer örnek teşkil eder niteliktedir.

On ikinci bölüm *Keltlerden Moğollara İktidarı Belirleyen Kadınlar* (261-286) olarak adlandırılmaktadır. Bu bölümde Kelt rahibeleri, kraliçeleri ve Viking kadınlarının baskın ve savaşçı yönlerinden bahseden yazar, hem Tacitus gibi Romalı tarihçilerin anlatılarından hem de destanlardan yer yer örnekler vermiştir. Ayrıca kazılardaki buluntulara da değinen yazar konuyu Orta Asya Bozkır Kültürü'ne getirerek kadının kutsanietisi hakkında birtakım görüşler bildirmiştir. Eski Çağdan Orta Çağa süregelen Bozkır Kültürü Cengiz Han döneminde de varlığını devam ettirmiş ve o dönemde bile pek çok kadının hükümdar naipliğinde bulunduğunu anlatmıştır. Kitabın son bölümü *Savaşçı Kadınların Mirası* (287-293) olarak adlandırılmaktadır. Bu bölümde yazar, eserin küçük bir özetini yapmış, kazı alanlarını, isimlendirilen kurgan, mumya ve iskeletleri yeniden anmış; kadının eski çağlardaki savaşçılardan Orta Çağlardaki cadılara dönüştürülmesini erkek egemen topluma bağ-

lamıştır.

Sonuç olarak Kimball'ın eseri konuyu incelemek için edindiği tecrübeler, yaptığı kazılar ve Eski Çağ anlatılarının ortak bir ürünüdür. Nitekim yazar, Batılı diğer araştırmacıların yaptığı gibi Asya'da toprak altından çıkarılan her beyaz ırka mensup buluntuyu Avrupa kökenli olarak nitelendirmiştir. Bu kesin bir bilgi olmamakla birlikte bir öngörüdür ve pek ala her beyaz ırkın Avrupalı olmadığı ve olamayacağı aşikârdır. Bununla birlikte bu araştırmanın en ilginç yönü hiç şüphesiz ki *Meryemgül'*dür. Orta Asya'da izole halde yaşayan bir kız çocuğunun DNA'ları ile çağlar önce yaşamış bir Amazon rahibesinin DNA'larının örtüşmesi başlı başına büyük bir olaydır.